

*Necati Zekeriya'nın ölümünün
7. yılında*

**MAKEDONYA TÜRK EDEBİYATINA
DAMGASINI VURAN ŞAİR**

PROF. DR. MUZAFFER TUFAN

Osmanlı Devletinin önemli bir bölümü olan Rumeli, Türk edebiyatına birçok tanınmış şair ve yazar vermiştir. Bunların beş yüzyıllık uzun listesini sunmak bir hayli yer alır. Biz burada sadece üç Üsküplüyü anmakla yetineceğiz. Bunların ilki Osmanlı döneminde, ikincisi Balkan savaşları ardından, üçüncüsü ise İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde yaşamışlardır. Böylece edebiyatımızdaki devamlılık sürecini sağlayarak günümüze ışık tutup yarınımıza da sahip çıkmış oldular.

Değişik dönemlerde yaşayan bu üç şairin birçok ortak noktası mevcuttur. Ancak özel bir konuma sahip olan etken *suya özlem* olmuştur. Bu konu zaten Türk göçlerinin itici güçlerinin en önemlilerinden biridir. Kimi yazarlar Türkü "Suyu arayan adam" olarak nitelendirmişlerdir. Şairlerimiz de çevrelerinin ve zamanlarının sesi olarak milletlerinin ve insanların ortak sorunlarını dile getirmişlerdir. Üsküplü şair Âşık Çelebi (1519-1571), bütün Türk edebiyatı tarihinde tezkire türünün en güzel örneklerinden birinde (Megâirü's-Suarâ)'nın bir kasîdesinde, içinde büyük gemiler taşıyan koca Tuna nehrini şöyle yansıtmaktadır: Suyun bulanmadan durulmayışına şaşılmamalı. Taş ve toprak oynayıp, cilve yaparsa Tuna da genç bir delikanlıdır, onlara karşılık verir. Ona denizden ıslaklık, karadan toz toprak ulaşamaz. Bu yüzden her ne kadar toza toprağa bulaşmışsa da Tuna'nın eteği temizdir. Bazen donup âşıklarına soğukluk gösterir. Bazen de güzelleri yumuşatmak için Tuna yakıcı bir ateştir. Her zaman ak bedenlilerle göğüs göğüse olur, ama öyle iffetlidir ki o yalnız dokunma zevkiyle yetinir. Her ne kadar Tuna devamlı hâlini anlatıp ağlarsa da, daha ilk bakışta onu gözüm tutmuştu. Onunla aşk macerasında yedi yıl beraber olmuştuk. Şimdi bir yanda o, bir yanda ben ayrılıktan mustaribiz.¹

¹ Bu konuda daha geniş ve ayrıntılı bilgileri şu kaynakta bulabilirsiniz: Prof. Dr. Muzaffer Tufan, "Bir küçük milletin büyük faaliyeti", *Ankara Milli Eğitim Dergisi*, sayı 88/1989.

Balkan savaşları ve iki dünya savaşı arasında yaşayan Yahya Kemal Beyatlı'nın Üsküp Türkleri arasında diktiği tohumlar edebiyatımızın devamlılık sürecini sağladı. Bu yolda yürüyenlerin sayısı bir elimizin parmakları kadar az olsa bile, önemleri küçümsenemeyecek kadar büyüktür. Bunların arasında Necati Zekeriya (1928-1988) Makedonya'da ve Yugoslavya'da yaşayan Türklerin edebiyatına damgasını vuran şairdir. Zekeriya, Beyatlı gibi Paris'i, Madrid ve İspanya'yı gördü, birçok ülkeyi, dillerini ve doğal ile canlı güzelliklerini yakinen tanıdı, tadını aldı, büyük sayıda dost edinip, aşklar yaşadı, ama her şeyden önce kendi öz dili olan Türkçeyi, sonra öteki dilleri sevdi ve bunu kargaşalı zor zaman şartları içinde çekinmeyerek söyledi ve yazdığı şiirlerinde ölüm-süzleştirdi.

Bu satırları karalayan kişi Necati'den sekiz yaş daha küçük olduğu için, 1950'li yıllarda onunla şahsen henüz tanışmadığı hâlde hayranıydı, çünkü Zekeriya hem şiirleriyle hem fizikî, tertemiz, pırıl pırıl kişiliğiyle ve yalın Türkçesiyle imrenilecek bir örnek insandı. Zamanla tanıştılar ve 35 yıl samimî ve sadık dost olarak ömürlerini kardeş gibi geçirip, birbirine doyamadan 1987 yılında ayrılmak durumunda kaldılar. Bendeniz Ankara Hacettepe Üniversitesine sözleşmeli öğretim üyesi olarak kabul edildim, Necati ise Üsküp'te çalışmasına devam etti. Ancak sık sık telefonla görüşmeden yapamıyordu. Necati'yi Ankara'ya misafir olarak davet ediyordum, fakat sağlığı elverişli değildi. Bu nedenle 7 Ocak 1988 tarihinde Ankara Türk Dil ve Tarih Kurumunda sunduğum "Yugoslavya Türkleri ve Yazılı Edebiyatları" konulu tebliğimde Necati'nin yaratıcılığına önemli yer vererek, bu konferansın kapanışında bu yüksek kürsüden ozana sağlık dilemekten kendimi alamamıştım. Türk Dil Kurumunun büyük konferans salonunda bulunan tüm yüksek konuklar heyecanla şairin sağlığının iyileşmesi ve ömrünün uzun olması dileğine katıldılar. O akşam, Necati Zekeriya hastalık nedeniyle gelememiş olmasına rağmen, Türk Dil Kurumunda şairlik varlığıyla öyle bir hava yaratmıştı ki herkes onunla birlikte yazdığı "Hasan Destanın Çıkması" ve "Lorka'nın Soyutlanmasını" okuyordu:

Doğdu
ve doğdu Hasan
ve onu götürdüler güneşe doğru
ve onu bıraktılar göklerin gözlerinde
ve sonra onu yaşattılar gönülde...

Öldü
ve öldü Hasan
ve onu götördüler ormana doğru
ve onu gömdüler ağaçların gözlerine
ve onu sonra yaşattılar düşlerde...

Necati'nin şiirlerini konferans salonunda Üsküp Türk Tiyatrosu sanatçılarından olan Elyossa Kaso büyük bir üstatlıkla okumuştur. Aradan altı ay geçmişti ki, Üsküp'ten "Şairimiz Necati Zekeriya art arda gelen enfarktüslerden kurtulamayarak hayata gözlerini kapadığı" haberini aldık. Kara haberi alır almaz derhal telefonla Ankara'dan Üsküp'deki sayın eşine ve değerli iki kızına baş sağlığı dileyerek ozanın eserlerinin ebedî olarak yaşayacağından emin olduğumu belirttim. Bir yaratıcı için genç gittiğini düşünmekten kendimi alamıyordum. Makedonca, Sırpça, Hırvatça, Slovence, Arnavutça, Macarca ve diğer Yugoslav halklar dillerindeki okullarda temel okuma kitapları listesinde Türk yazarlardan sadece Necati Zekeriya'nın eserleri yer almaktaydı, çünkü çocuk edebiyatında edindiği başarı onu tüm Yugoslavya Federasyonunda tanıtmıştı.

Ölümünün yıl dönümleri münasebetiyle yedi senedir çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır ki, Necati Zekeriya için ne kadar yazılsa, azdır. Biz de bir şeyler karaladık. Bunları Makedonya ve Yugoslavya'da olduğu gibi, Türkiye'de de yayımladık. Bir yazımda, diğer sözlerim arasında, şunları da vurguladım: "Türkiye sınırları dışında kalan Türklerin durumunu düşünen bir okuyucu, şiirin mesajını anlamak zorundadır. Şiirle millî ve sosyal duygularını, problemlerini en iyi biçimde bir araya getiren şair Necati Zekeriya, mükemmele ulaşma çabası içindeyken 59 yaşında hayata gözlerini yummuştur. Eski âşıkların atan kalpleriyle artlarından gelen bu ozan göl ve nehir, yani *su* için şiirler de yazmıştır. Örneğin, "Göl, kaygıyı dalgalardan, kıvancı rüzgârlardan, sevgiyi acılardan almıştır" deyince acaba burada kalan Türklerin durumu akla gelmez mi?²

Unutmamalıyız ki bu gibi örtülü üslûpla yazılmış şiirler, Türkiye sınırları dışında yazılmış ve orada yayımlanmıştır. Her sanat eserinin özelliğine belli bir zaman ve mekân içinde ulaşılabilir, değil mi? Türkler, Osmanlı hâkimiyeti döneminde zengin bir edebiyat geleneğine sahipti; ancak Osmanlı ege-

---

2 Muzaffer Tufan, Ohri Gölü ve Şiir İlhamı, *Türk Dili*, Ankara, sayı 434/1988.

menliğinin çöküşünden sonra, burada kalan Türklerin geçirdikleri bunalım pek doğaldır. İşte bundan dolayı "Göl kaygıyı dalgalardan, kıvancı rüzgârlardan, sevgiyi acılardan almıştır." Yani rüzgârsız kıvanç, acısız sevgi olamaz veya en azından mükemmele ulaşamaz. Böyle bir durumun varlığını inkâr edebilir miyiz? Başka bir deyişle, şehir içi ve şehir dışındaki millî parklarda hangi çiçeklerin yetiştirileceği düşünmelidir. Tabiidir ki şehir dışındaki millî parkta yetişen çiçekler daha ağır koşullar içinde olgunlaşır.

Yukarıda sunulan değerlendirmeyi yedi yıl önce Ankara'da çıkan *Türk Dili* dergisinde yayımlamıştım. Şimdi ise şunu eklemek yerinde olur diye düşünüyorum: Şair Necati Zekeriya'nın bize bıraktığı eserler öylesine zengin bir millî parkı teşkil ediyorlar ki, yaklaşık her dize altında bir ölümsüz mesaj bulmak mümkündür. Örneğin,

"Kentin kalesi, hisarları eskisi gibi,
Vardar'ın acaba nerededir en derin dibi?"

Nerdeler Lonca çeşmesinden su içenler
Şimdi kimlerdir şu yanımızdan geçenler?
Çocukluğumuzdan kalan sevgi duru bir su
Dost ağacı büyümüş içimizde özlemden.

Şair Necati Zekeriya ölümünden dört yıl önce vefat yerini görürcesine şöyle haykırıyordu:

"Kentimden uzak bir yerde ölürsem,
Ölüm güzel olmayacak şiirce...
Bak kara giysili kadının saçları akpak
Ancak onu düşündükçe güzel şey yaşamak.

Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu kadarı ile şu sonuca varabiliriz: Necati'nin sanatı bütünü ile insan için vardır ve sunduğu mesajlar genç nesillerimize başarıyla intikal etmektedir. Ufuk sahibi olan, edebiyatımıza damgasını vuran şairimiz gelecek nesillerimizi Vardar'ın en derin dibini araştırmaya ve keşfetmeye yönelterek, her şeye rağmen, yaşam güzel olduğu için çabalamamızı vurgulamaktadır. Onun verdiği ilham uyandırıcıdır.